

очередь, автобіографізмом роману, впливом личным впечатлений писателя от пребывания в Германии.

Ключевые слова: автобіографізм, городской код, роман, художественное своеобразие.

Вернік О. О. Специфіка міського коду в романі К. Федіна “Міста та роки”

У статті досліджується художня своєрідність втілення міського коду в романі К. Федіна “Міста та роки”. Автор підкреслює, що в романі письменник більше уваги приділяє зображенню німецьких міст, в той саме час, як російська провінція та Петроград представлені фрагментарно. Вернік О. О. доводить, що особливості художнього втілення міського коду обумовлені автобіографізмом роману.

Ключові слова: автобіографія, міський код, роман, художня своєрідність.

Vernick O. A The Peculiarities of the City Code in the Novel “Cities and Years“ by K. Fedin

The article deals with the investigation of artistic originality of the city image in the novel by K. Fedina “Cities and Years”. The author emphasizes that the writer pays more attention to the image of German cities, while Russian province of Petrograd are fragmentary. German cities have a positive emotional connotation and are different in variegation, however, Russia is represented as shattered, gray, grim. Vernick O. A. claims that these features of urban artistic expression code are caused, first of all, by autobiographical issues of the novel, the influence of personal experiences of the writer while being in Germany.

Key words: autobiographism, city code, novel, artistic originality

Стаття надійшла до редакції 12.09.2012 р.

Прийнято до друку 30.11.12 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Веретейченко І. А.

УДК 321.161.2. – 1.09 + 929 (Гайворонська)

В. І. Дмитренко

ЛУГАНСЬК У ТВОРЧОСТІ ГАННИ ГАЙВОРОНСЬКОЇ

Одним з найбільш динамічних напрямків сучасного літературознавства є імагологія, у якій як особливий предмет вивчення виділяється проблема локального тексту, методологічною базою якого

стали праці М. П. Анциферова [1], Ю. М. Лотмана [2; 3], В. Н. Топорова [4], присвячені поезії петербурзького й московського текстів російської літератури. У літературознавчих розвідках останніх десятиліть спостерігаємо монографічні дослідження венеціанського [5; 6], римського [7; 8], флорентійського [9] текстів в основному в російській літературі. Місто як категорія культури, як символічний цілісний простір осмислено українськими літературознавцями С. Андрусів [10], В. Фоменко [11] та ін. В останні роки зростає інтерес до текстів провінції. Це Галичина, Закарпаття, Волинь та ін., спроби дослідження яких репрезентовано на сторінках культурологічного часопису “І”. Образ Луганська в літературі майже не досліджено в сучасному літературознавстві, а отже тема публікації є актуальною. Особливо на сучасному етапі, коли до шкільної програми наших шкіл уведено курс “Мій рідний край – Луганщина”.

Особливе місце у формуванні поняття малої батьківщини й любові до рідного краю належить поетичному слову, яке стає своєрідною зоною контакту й взаємопроникнення внутрішнього світу письменника, світу його поетичного “Я”, авторської інтенції й усього універсуму культури, що його сформувала. Літературна карта Луганщини наповнена чималою кількістю більш або менш відомих імен письменників, доля яких пов’язана з нашим краєм. Серед тематичного розмаїття творів більшості митців обов’язково певний відсоток присвячено оспівуванню рідного краю.

Серед письменників, творчість яких, на нашу думку, щонайяскравіше репрезентує наш край слід виокремити Г. А. Гайворонську. Виділяємо її серед інших митців хоча б тому, що рядки її поезії “Луганщині” (“Луганщина – світанок України”) стали позивними обласного радіо. У творчості нашої сучасниці й землячки чимало рядків репрезентують своєрідну рецепцію рідного краю, сповнені надзвичайної любові до Луганщини.

Про поетичний світ Г. Гайворонської немає ґрунтовних досліджень. Критична рецепція її творчості в основному представлена в біографічних довідках, які вміщені як передмови до її збірок. Дослідження своєрідності представлення в її творчості рідного міста відсутнє в українському літературознавстві. Спроби аналізу її творчого доробку зробили А. Гайворонський, М. Малахута, В. Хоменко, А. Романенко, С. Сокирський І. Тимофєєва, та ін. Усі дослідження об’єднує спільна думка про те, що тема рідного краю є однією з провідних у творчості письменниці.

Мета публікації – з’ясувати особливості рецепції образу Луганська у творчості Г. Гайворонської.

Реалізація мети передбачає аналіз специфіки репрезентації образу Луганська у творчості письменниці, визначення художніх особливостей зображення малої батьківщини в її творах.

Чимало сторінок своїх творів Г. Гайворонська присвятила Луганщині. Поезія письменниці розкриває патріотичні почуття, чуття власної національної гідності, сповнена любові до Луганська. Поетеса народилася в Харківській області, але з п'ятирічного віку живе на Луганщині, тому саме її вважає своєю батьківщиною. У передмові до першої збірки поетеси “Перший поцілунок” Петро Засенко писав: “Своєрідність голосу Г. Гайворонської хоча б у тому, що вона бачить поезію там, де вже здавалося б лишилося місце для голих декларацій” [12, с. 3]. Перефразовуючи його, хотілося через багато років додати, що Г. Гайворонська помічає українську специфіку там, де для більшості її вже давно немає, особливо сьогодні, після прийняття Закону “Про двомовність”. Не випадково вона назвала останню свою збірку “Біла ластівка Донбасу” [13], по аналогії з білою вороною, вона, на нашу думку, дійсно не схожа на багатьох інших, що штучно зрусифікували наш край. Крім того ластівка віщує весну, а білий – колір чистоти, тому один із варіантів інтерпретації назви збірки – її лірична героїня є провісницею кращого, чистого життя: “Я біла ластівка Донбасу / Я не така як чорні ластівки” [13, с. 5]. Уже в першій збірці критика відзначила, що у віршах авторки “панує ідейне здоров'я, чуття високої відповідальності перед рідною землею, батьківщиною, не байдуже ставлення до свого роду. Тому лірична героїня відчуває себе нерозривною ланкою в тісному єднанні поколінь” [12, с. 4].

Вірші Г. Гайворонської сповнені почуттям високої відповідальності перед рідною землею та родом. Вона глибоко усвідомлює свою невід'ємну приналежність і вдячність землі, яка її зростила: “Мене Донбас виховував, мов панну, / На кряжах загартовував крутих. / І я Луганщині виспівую осанну, / Вустами соняхів цілую золотих. / В степах безмежних вчилася дзвеніти, / Мов жайвір, що торкає дзвін крилом, / Цю землю шанувати і любити / І сивіти донбаським полином” [13, с. 11]. Полин, яким так прагне “сивіти” поетеса, за народними віруваннями – добрий оберіг від нечистої сили. Тому дуже прозорим є бажання ліричної героїні “сивіти полином”, тобто бути для рідного краю захистом від усіх лих.

Поруч із захопленням і величавим тоном зображення краси природи Луганщини бачимо сум і молитву за її “малесеньку Вітчизну”: “Я ж Україноньку молю: “Не відлюби / Оцю мою малесеньку Вітчизну. / Отут орали землю лугарі, / Для коней тимофіївку косили, / І я переступаю свій поріг / Відвідати козацькї могили” [14, с. 14].

В уяві поетеси Луганщина постає як край, де панує воля, де ходили Чумацьким шляхом наші прадіди, на долю яких випало багато сліз і страждань. Постає питання і про двомовність Луганщини, і про місце пісні в житті українців, про втрату традицій: “Віддайте пісню мамину і мову / І рушників українських оберіг, / І відродіть цю землю полинову, / Де шлях чумацький душами проліг...” [14, с. 50].

Серед поезій про Луганщину у творчості письменниці на найбільшу увагу заслуговує, уже згадана вище, поезія “Луганщині”. Ганна Гайворонська змальовує Луганщину у вигляді дівчини, яка “у плахті із лісів, полів і нив”, “підперезана, мов поясом Дінцем”, у “сонячно-святкових ризах” із “стривоженим лицем і голосом козацьких пісень”. Цим поетеса деталізує опис Луганщини, створюючи відповідний емоційний настрій – захоплення величчю й красою рідного краю. Ганна Гайворонська щиро вірить в українське майбутнє Луганщини. Лірична героїня цілує рідну землю вустами соняхів золотих; вона в безмежних степах рідного краю вчилася не просто писати поезії, а “вчилася дзвеніти, мов жайвір, що торкає дзвін крилом”.

Для розкриття особливостей донбаської землі Ганна Гайворонська використовує епітети: “малесеньку Вітчизну”, “козацький Брід”, “земля праведна”, “сивий ліс”, “ніжне поле”, “глухі провінції”, “південне сонце”, “останній вечір”, “холодна і сумна земля” тощо (посилують смислове навантаження слова), метафори: “вечір заціловано мигдалем”, “тілка вірить у життя”, “Весна прийшла”, “розплакалась сосна”, “розвеселила стежечки” тощо (допомагають читачеві повніше й точніше відчуті ті емоції та душевні переживання, які пов’язані із рідним краєм).

Серед луганських топонімів найбільш близьким для письменниці став Кам’яний брід, найдавніший район нашого міста. Деякий час у 1990-х роках зусиллями письменниці навіть виходила газета з культурними новинами Луганщини під такою ж назвою.

У кожній збірці письменниці завжди є вірші, присвячені рідній Луганщині, її мешканцям, лісам, полям, озерам та гаям. У її збірці “Біла ластівка Донбасу” є зібрано твори про рідний край. Можна вважати, що нам дуже пощастило, бо маємо таку ластівку. Тема рідного краю є однією з провідних у творчості Г. Гайворонської. Луганськ для поетеси – резонанс різноманітних реалій буття у кращих проявах душевних спогадів і переживань. Це відчувається в поезіях “Я біла ластівка Донбасу”, “Весна іде. І я іду в Камброд...”, “Журюся я, журавлику, над Сіверським Дінцем”, “Де пахне ряскою Дінця прозора мить”, “Луганська Божа Мати” та ін. А її поезія “Луганщині” стала своєрідним освідченням рідному краю. Не випадково, як уже зазначалося, рядки з цього вірша стали своєрідними позивними Луганського обласного радіо. Останні збірки Г. Гайворонської – це духовна лірика. Поезія “Луганщині” уміщена саме в них [15, с. 8] і [16, с. 92]. Вражає синонімічний ряд, підібраний поетесою: Луганщина – світанок України, земля життя, держава юності, примадонно України.

Поезія Г. Гайворонської “Луганщині”, написана ямбом (різностопним). У ній також спостерігаємо перехресне римування (АБАБ), а також пірихії, і явище гіперкаталектики (нарощення) у непарних рядках, чергування рим парокситонних або жіночих й окситонних або чоловічих.

Луганщино! Світанок України. 01/00/01/00/01/0
Земля життя мого й життя моїх батьків. 01/01/01/01/01/01
Державо юності. У світі ти єдина, 01/00/01/01/01/01/0
У плахті із лісів, полів і нив. 01/01/01/01/01

Для репрезентації рідного краю Г. Гайворонська віднаходить надзвичайні метафори й порівняння. Для неї Луганщина – “малесенька вітчизна”, яка зростила її “виховала, мов панку”, стала джерельною базою для надзвичайної образності її поезій. Автобіографічність – основна риса поезії “Луганщині”. Займенники я й мене надають оповіді відчуття близькості ліричних героїв творів до їхніх авторів.

В одній з останніх збірок “Жінка зодягнена у сонце...” письменниця уміщує поезію про найдорожче для неї місце в Луганську – “Луганська Божа Мати”. У цій духовній поезії зазначено, що Божа Мати зійшла з небес у наше місто й принесла нам основне: “Із голубого джерела / Нам принесла в обіймах Слово”. Для ліричної героїні Г. Гайворонської поява в місті пам’ятника Божій Матері – надзвичайна подія: “А ти стоїш в житті моїм / І вчиш як з Богом треба жити”. Саме це місце духовно збагачує кожного луганчанина, є місцем своєрідного покаяння, духовної розмови:

Благослови і пригорни
Дітей своїх, Луганська Мамо,
Візьми в свої ласкаві сни
І відчини до неба браму [15, с. 8].

Отже, тексти творів Г. Гайворонської свідчать про те, що вона глибоко залюблена в рідний край. Вони змушують нас переосмислити власну рецепцію своєї маленької батьківщини, формують патріотичні почуття. Більш детальне осмислення специфіки луганського тексту у творчості Г. Гайворонської та інших наших земляків ще чекає на своїх дослідників.

Список використаної літератури

1. Анциферов Н. П. “Непостижимый город...” Душа Петербурга. Петербург Достоевского. Петербург Пушкина / Н. П. Анциферов / СПб. : Лениздат, 1991. – 335 с. **2. Лотман Ю. М.** Отзвуки концепции “Москва – третий Рим” в идеологии Петра Первого (к проблеме средневековой традиции в культуре барокко) / Ю. М. Лотман // Лотман Ю. М. История и типология русской культуры. – СПб. : Искусство-СПб 2002. – С. 349–361; **3. Лотман Ю. М.** Символика Петербурга и проблемы семиотики города / Ю. М. Лотман // Лотман Ю. М. История и типология русской культуры. – СПб. : Искусство-СПб. – 2002. – С. 208 – 214. **4. Топоров В. Н.** Петербургский текст русской литературы: избранные труды / В.Н. Топоров. – СПб., 2003. – 616 с. **5. Меднис Н. Е.** Венеция в русской литературе / Н.Е. Меднис. – Новосибирск, Изд-во Новосиб. ун-та, 1999. – 391 с. **6. Кара-Мурза А. А.** Знаменитые русские о Венеции / А. А. Кара-Мурза. – М. : “Независимая газета”, 2001. – 383 с. **7. Владимирова Т. Л.**

Римський текст в творчестві Н. В. Гоголя: автореф. ... дис. канд. філол. наук / Т. Л. Владимірова. – Томск, 2006. – 22 с. **8. Кара-Мурза А. А.** Знаменитые русские о Риме / А. А. Кара-Мурза.. – 2001, М.: “Независимая газета”, 2001. – 468 с. **9. Кара-Мурза А. А.** Знаменитые русские о Флоренции / А.А. Кара-Мурза.. – М.: “Независимая газета”, 2001. – 351 с. **10. Андрусів С.** Модус національної ідентичності : Львівський текст 30-х рр. ХХ ст. / С. Андрусів. – Тернопіль : Джура; Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 340 с. **11. Фоменко В. Г.** Місто і література : українська візія. – Луганськ : Знання, 2007. – 312 с. **12. Засенко П.** Квітування таланту / Петро Засенко // Гайворонська Г. А. Перший поцілунок : Вірші. – Донецьк : Донбасс, 1988. – С. 24. **13. Гайворонська Г. А.** Біла ластівка Донбасу. Вірші; проза; вистави / Ганна Гайворонська. – Луганськ : Світлиця, 2007. – 108 с. **14. Гайворонська Г.А.** Циганська ніч / Ганна Гайворонська. – Донецьк : Донбасс, 1992 . – 79 с. **15. Гайворонська Г. А.** Жінка, зодягнена в сонце. Духовна поезія, вистави у віршах / Ганна Гайворонська. – Львів : СПОЛОМ, 2007. – 206 с. **16. Гайворонська Г. А.** Чаша Грааля. Духовна поезія. – К. : Задруга, 1999. – 160 с.

Дмитренко В. І. Луганщина у творчості Ганни Гайворонської

У статті проаналізовані особливості репрезентації маленької батьківщини у творах луганської письменниці Ганни Гайворонської. Генетичний зв'язок з рідним краєм, уміння милуватися його реаліями присутні в кожній поезії письменниці.

Ключові слова: рецепція, маленька батьківщина, Луганськ.

Дмитренко В. И. Луганщина в творчестве Ганны Гайворонской

В статье проанализированы особенности репрезентации маленькой родины в произведениях луганской писательницы Ганны Гайворонской. Генетическая связь с родным краем, умение любоваться его реалиями присутствуют в каждой поэзии писательницы.

Ключевые слова: рецепция, маленькая родина, Луганск.

Dmytrenko V. I. Luhansk in the Work of Ganna Gayvoronskaya

The article analyzes the particular representation of a small homeland in the works of Luhansk writers Ganna. Gayvoronskaya. Genetic links to native land, the ability to enjoy his realities there in the every poetry of authoress.

Key words: reception, small homeland, Luhansk

Стаття надійшла до редакції 30.09.2012 р.

Прийнято до друку 30.11.12 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Фоменко В. Г.